

oculo tu uteris, qui opus manuum secundum Regulæ præceptum observas: quia et Regulæ obedire (*Reg. S. Benedicti*, cap. 48), et otiositatem inimicam animæ, secundum ejusdem Regulæ dicta, talibus exercitiis, tam sacris, non solum monachicis sed et apostolicis institutionibus vis cavere, et, in quantum facultas datur, juxta patres antiquos, et vitæ necessaria providere. Simplici oculo et tu uteris, qui hoc opus manuum ex parte postposuisti: quia non in silvis nec in desertis, sed in medio urbium et castrorum constitutus et undique populis circumseptus, nec toties et toties ire ac redire horum causa operum, per promiscuam utriusque sexus multitudinem, absque aliquo vel plurimo periculo potes; nec insuper opportuna loca, ubi talibus exerceri operibus possis, plerumque possides. Sed ne inimica religiosis otiositas te vacante locum tibi nocendi inveniat, aut ubi et quando potes manibus operaris, aut ubi non potes, opus hoc manuum operibus divinis per vices variando compensas: sicque, ne domum pectoris tui vacantem nequam spiritus sibi vindicet, quibus potes sacris studiis totum vitæ tuæ tempus occupas.

16. Simplici oculo tu uteris, qui in omnibus advenientibus vel discedentibus hospitibus, inclinato capite, vel prostrato omni corpore in terram, Christum adoras, eisque universis pedes abluis: quia præcipuum hospitalitatis bonum, secundum Evangelii et Regulæ (*ibid.*, cap. 53) decreta, summo excolere studio, ut decet, satagis, et tam sanctæ humanitatis exhibitione condignam mercedem tibi vindicare contendis. Simplici oculo et tu uteris, qui non ante omnes hospites prosterneris, qui non omnibus pedes abluis: quia impossibile omnino tibi esset ante tantam hospitum multitudinem assidue advenientem semper in terram prosterni, omnibus pedes abluere; in tantum ut, si ad ista continue vacare velles, cunctis aliis Ordinis tui exercitiis ommissis, nec istud solum explere valeres. Et quia quod impossibile tibi esse perspicias, omittis; quod hospitum susceptioni necessarium est, pro viribus exhibes, eosque quo potes honore prosequeris: a jam dictis, quæ explere non vales, simplicitate oculi excusaris. Simplici oculo tu uteris, qui mensam abbatum cum hospitibus et peregrinis semper esse vis: quia et Regulæ obedire (*ibid.*, cap. 56), et hospitibus tibi humanius deservire videris. Simplici oculo et tu uteris, qui mensam abbatum non semper cum hospitibus, sed semper cum fratribus esse decernis: quia multorum abbatum (ut mitius loquar) profusioni, qui hospitum occasione 219 sibi propitii, suis impii esse solebant, eum ad mensam communem revocando menderis.

17. Simplici oculo tu uteris, qui velut Esdras legem, qui velut Machabæi ruinas templi Dei, sic tu monastici Ordinis plurima detrimenta, multasque in multis multorum monasteriorum morumque ruinas reparare laboras: et, delicatis magis quam necessariis condescensionibus explosis ad antiqui et

A primi fervoris morem, nostrorum temporum teporem revocare contendis. Simplici oculo et tu uteris, qui ita et Regulæ et Ordinis mandata moderaris, ut, secundum ejusdem Regulæ verba (*ibid.*, cap. 64), sit et quod fortes cupiant, et infirmi non refugiant: ut qui pane non potest, lacte saltem, ne vitam perdat, alatur: et qui anhelis cursibus propositum bravium comprehendere non valet, lento saltem pede ad illud pertingere doceatur; quia non minus Patriæ inhabitator dicitur, qui ad eam post annum, quam qui post mensem revertitur. Quod tamen salvo itinerantium diverso labore dico: quia, juxta apostolicam vocem: *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem* (I Cor. III, 8).

B Habes tu hujus propositi tui Benedictum auctorem, cujus licet scripta, ubi charitas jubet, ipso teste minime sequi cogaris, sequi tamen, quia tanto viro congrua visa sunt, devotione laudabili delectaris. Habes et tu institutionum tuarum eundem Benedictum auctorem, qui ad finem charitatis universa scripta sua redigi præcipit, et animarum saluti quoquo modo, isto vel illo ordine inservire. Habes et Maurum præcipuum inter ejus discipulos discipulum, qui ab eo missus ad Gallias, aliqua vel multa de ejus Regula, eo quem supra scripsi oculo legitur immutasse. Habes et plurimos post ipsum monasteriorum patres, quos Spiritu Dei pro temporibus, pro locis, pro personis, ad moderanda sæpe dictæ Regulæ scripta actos esse, et vita præcellens, et innumera tam in vita quam post mortem a Deo per ipsos facta miracula, luce clarius manifestant.

18. Et quid ultra dicam? Simili ratione per reliqua omnia quæ videntur diversa capitula currente, simplici oculo, quem alius charitatem, alius salvandarum animarum intentionem nuncupat, ubique reperies; et hoc modo nihil diversum, nihil dissonum (quia per charitatem fiunt omnia unum) in his quæ varie servari videntur, invenies. Istis adjicio, quod tamen omnibus patet, nihil pene talium in Regula præceptum, sed cum conditionis additamento, et abbatum temperamento prolatum. Quod etiam si imperativo dictum fuisset, nequaquam simplici oculo, id est charitati evangelicæ, præjudicare potuisset. Talia enim, ut nosti, de numero præceptorum mobilium sunt: et quando charitas imperat, absque aliquo transgressionis timore movenda sunt. Nec suspecta esse debet hoc respectu Regulam professis Regulæ prævaricatio: quia regula illa illius sancti patris ex illa sublimi et generali charitatis regula pendet ex qua et in qua, juxta Veritatis verba, *universa lex pendet et Propheta* (Matth. XXII, 40). Quod si universa lex, tunc et illius Regulæ lex. Monachus ergo Regulam patris Benedicti profitens, tunc eam vere servat, quando in servatis vel mutatis quibuslibet ejus capitulis, charitatis legem ubique conservat.

19. Quid igitur? Si hæc certe, o fratres, tota mutui erat causa discidii, nonne jam vobis prorsus

exclusa videtur? nonne jam fraterna pace uniri debent corda monachorum, cum varia illa, propter quæ discissa fuerant, simplex fecerit charitas unum? Nonne multa unum facit, quæ sub uno monastici Ordinis, vel unius Regulæ proposito diversa, sed bona sequentes, ad unum summi boni vel sempiternæ vitæ debitum finem perducit? Fiat ergo pax, o Jerusalem, in virtute tua, ut sequatur et abundantia in turribus tuis. Sed ne forte inveniamur de illis esse qui dicunt: *Pax, pax, et non est pax* (Jerem. VI, 14); scrutemur si qua adhuc divortii causa supersit, ne forte, nobis dormientibus ac securis, repentinus de caverna sua anguis exsiliat, et aliquem ex nostris vel vestris incautius quiescentem mordeat.

20. Fortassis enim vestes istæ coloris diversi incentivum 220 discordiæ præstant, et multiformis varietas vestium varietatem quoque parit et mentium. Nam, ut pene assidue cerno, et omnibus ipsis quoque negligenter intuentibus advertere per facile est, niger (ut sic dicam) monachus album fortuito occurrentem obliquosidere respicit: albus nigrum vix media oculi parte et quando se ingerit, contuetur. Vidi plurimos, non recordor quoties, de nigrorum numero, occurrentem quempiam album, quasi monstrum ridentes, et velut si chimæra vel centaurus, vel portentum aliquod peregrinum oculis ingereretur, voce vel gestu corporis se stupere significantes. Vidi e converso loquaces prius, et multa passim occurrentia ad invicem conferentes albos, nigro quolibet adveniente subito obmutuisse, et velut ab hostibus hostium secreta rimantibus, silentii sibi remedio præcavisse. Intuitus sum utriusque generis hominum linguas tacentes; oculos, manus, pedesque loquentes: et quod voce, ne proderentur, indicare volebant, gestuum suffragio clarius inclamasse. Vocem mutatam, membra loquacia; et, perverso naturæ ordine, lapidibus clamorosos homines, hominibus taciturnos. Recordatus sum sæpe, talia videns, illius Salomonici verbi, quo de simili hominum genere fatetur: *Annuat oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, et in omni tempore jurgia concitat* (Prov. VI, 13, 14). Et, o pessimi angeli et a Deo projecti pravum et pertinax consilium! qui nolens se solum æternæ paci periisse, socios sibi suæ perditionis undecunque acquirit: et, ut gloriore palma lætetur, cedros vel abietes paradisi Dei, cujus ipse olim colonus exstitit, violento nequitia suæ impulsu subruere conatur. Dolet sibi periisse hæresum palmam, qua priscis temporibus Ecclesiam Dei scindere consueverat: et, videns se fidem nullo jam pacto lædere posse, Spiritu Dei eadem fide replente orbem terrarum, ad charitatis mutua læsionem totum conatum convertit. Nam quia, ut infideles sint, hominibus christianis jam persuadere non potest; toto conamine, ne se invicem diligant, elaborat. Jam Arii, jam Sabellii, jam Novati, jam Donati, jam Pelagii, jam antiquioris horum exse-

A crandi Manichæi secta perit; jam innumerabilium hæreticorum nebula lucem fidei obumbrantes, Dei flante spiritu, evanuerunt, et meram nobis diem, omni remota caligine, reliquerunt: sed his succedens africanus turbo, omnia subito turbare contendit; et quia fidem prævaluisse cognoscit, læsione charitatis pristina damna recompensare molitur.

21. Sed ut, deploratione omissa, ad ea quæ cœperam stilum reducam: cur tibi, o albe monache, nigredo fratris tui, non mentis, sed vestis, execranda videtur? Cur tibi, o niger monache, albedo fratris tui, non mentis, sed vestis, admiranda creditur? Nonne uterque vestrum de ovibus Pastoris illius est, qui dicit: *Oves meæ vocem meam audiunt, et ego Dominus agnosco eas, et sequuntur me: et ego vitam æternam do eis, et non peribunt in æternum neque rapiet eas quisquam de manu mea?* (Joan. X, 27, 28.) Et quis unquam pastor, non dicam Deus, sed vel homo, de velleribus ovium suarum discoloribus disputavit? quis unquam causatus est? quis unquam magis albas, quam nigras; nigras, quam albas, suas esse oves judicavit? quis unquam non utrum nigræ vel albæ, sed utrum nigræ vel albæ de eodem suo grege essent, attendit? Et, o malitia hominum! et, o innocentia pecudum! o coastans in sua origine creata in brutis animalibus substantia o perversa in rationali animante natura! quis unquam albus aries nigrum dedignatus est? quæ unquam ovis nigra albam detestata est? Nonne communiter, nonne pacifice, nonne omnino tranquille, sine omni multiplicis coloris quæstione, absque omni inquietudine, caulas pastorales replent? Et quidem aliquando aries arietem cornibus impetit, ovis ovem crebris pulsibus tundit: sed hos vel has non varietas coloris ad pugnam excitat, sed innata cunctis animalibus ac modo quolibet ira excita provocat. At nunc, ut video, stolidior pecude homo, in honore positus non intelligit: et, quod magis defendum 221 est, monachus homo a charitatis unitate vario variatus colore sese disjungit. Noli, noli, oro te, frater, si ovis Christi esse cupis, vario de vellere causari: quia nullum de ovili suo Pastor ille projicit, nisi quem non coloris varietas, sed fidei vel charitatis læsio ab ovium suarum grege secernit. Non, inquam, secernit quempiam ab ovili suo propter colorem, qui de tam semotis regionibus, de tam diversis religionibus, in uno christianæ fidei ovili Judæum congregavit pariter et Gentilem.

22. Hoc fortassis docuit et patientia illius sancti patriarchæ Jacob, qui decies a Laban immutatam mercedem æquo animo tulit: et nihil differre inter album et nigrum, vel varium pecus, eodem boni pastoris animo et cura multicolorem gregem pascendo monstravit (*Gen.* 30). Et cum dicat Apostolus: *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura* (Gal. VI, 15), et alio loco, *Ubi non est Gentilis et Judæus, circumcisio et præputium, Barbarus et Scythæ, servus et liber, sed omnia et in omnibus Christus* (Coloss. III,

41); quis puerilis animus in tantum desipere potuit, ut vel variarum vestium colorem, vel diversum consuetudinum morem, servata nova creatura in Christo aliquid, quantum ad salutem differre putaret? Quod si quantum ad salutem nil refert, cur varius vestium color monachos separat? cur schisma generat? cur animos dividit? cur charitatem lædit? Non est, non est causa aliqua, non ratio ulla, non dico audiendi, non dico dividendi, sed nec grunniendi in istis. Habes tu idoneum defensorem albedinis tuæ, simplicem, ut supra dixi, oculum conscientiae tuæ: quo, ne longo temporis usu niger inductus, putaret non nisi sub atro colore suo monachum esse posse, albam cucullam et tunicam induisti; et quia sub nigrorum habitu innumerabiles hujus Ordinis tepefactos a proposito cernebas, ad majorem et novum monasticæ religionis fervorem hoc hactenus inusitato vestium candore excitare arte laudabili voluisti. Habes et tu non dissimiliter probabilem auctorem nigredinis tuæ, longissimum a patribus traditum consuetudinis morem: quo tutior tibi videris sequendo vetera, quam adveniendi nova. Habes uterque utriusque coloris tui inexpugnabilem propugnatricem ipsius communis Regulæ vocem (*Reg. S. Benedicti*, cap. 55); quæ præcipit ut de vestium colore aut grossitudine non causentur monachi, sed illius coloris aut qualitatis vestibus utantur, quæ in provincia qua habitant vel facilius inveniri vel levius comparari potuerint. Tutatur ergo albedinem tuam ratio supradicta, vel fortasse major quam nondum novi, aliqua: tuctur, sic nigredinem tuam paterna auctoritas, quæ omni rationi æquipollet, et quam inferiorem judicari ab aliquo sanum sapiente non decet.

23. Et cujus patris exemplum ad hoc asserendum afferre potero? Et quem majorem magno Martino repêre valebo? Ille, inquam, ille magnus Martinus monachus et episcopus, nigrarum colorem vestium suis vestibus dedicavit, de qua re sic in ejus Vita legitur: « Quem cum nigro ac pendulo pallio circumtectum contigua de latere jumenta vidissent, paululum in partem alteram pavefacta cesserunt. » Quod vero monachus fuerit, monasterium quod non longe ab oppido Pictaviensi, monasterium quod Meliolani, monasterium quod sibi Turonis construxit, testantur. Ecce monachus Martinus, ecce nigris vestibus contactus Martinus. Sed quid et de his Hieronymus in epistola ad Nepotianum missa scribit? « Vestes, » ait, « pullas æque ut candidas devita. » Monens eum scilicet ut fastum vel jactantiam caveret, non solum in candidis vestibus, quibus tunc magis sæculares utebantur, sed etiam in pullis, quibus illius temporis religionis professores uti consueverant. De his admirandus ille Nolanus episcopus Paulinus, jam dicti Martini, Ambrosii, Augustini, Hieronymi contemporaneus ac familiaris, multisque sæpe ab ipsis, sed et a magno papa Gregorio laudibus prædicatus, iter cujusdam nobilissimæ, sed ad religionis monasticæ pro-

positum nuper ~~222~~ conversæ feminae describens, sic in epistola Sulpicio Severo directa loquitur:

« Vidimus gloriam Domini in illo matris et filiorum itinere, uno quidem, sed longe dispari cultu. Macro illam et viliores asellis burico sedentem, tota hujus sæculi pompa, qua honorati et opulenti poterant, circumflui senatores prosequerantur: carrucis nutantibus, phaleratis equis, auratis pilentis, et carpentis pluribus gemente Appia atque fulgente. Sed splendoribus vanitatis prælucebat christianæ humilitatis gratia. Admirabantur divites pauperiem sanctam, at illos nostra pauperies ridebat. Vidimus dignum Deo hujus mundi confusionem, purpuream, sericam, auratamque suppellectilem, pannis veteribus et nigris servientem. Benediximus Dominum, qui humiles excelsos facit, esurientes implet bonis, et divites dimittit inanes. » Ecce non solum viri antiquæ religionis, sed etiam mulieres, sanctitatis propositum assumentes, vestibus nigris usæ scribuntur.

24. Nam ut quod sentio fatear, visum est, ut mihi videtur, magnis patribus illis nigrum hunc, de quo agitur, colorem magis humilitati, magis poenitentiae, magis luctui convenire: quibus studiis quia totam monachi vitam maxime invigilare oportet, decreverunt ut color moribus, vestes virtutibus, quæ possent cognatione jungerentur. Vestes enim candidas magis gloriam quam abjectionem, magis gaudium quam mœrorem antiquitus designasse; magis etiam Ecclesie, ut omnibus notum est, sic interpretantibus, et angelus resurgentis, et angeli ascendentis Domini præcones indicaverunt, ipseque Salvator in illa transformationis suæ gloria vestibus niveis præclarus apparens, ostendit. Inde bonus et doctus vir Sidonius Arvernus episcopus, quorundam vitia mordaci reprehensione irridens, inter alia quibus in eos invehitur, « Procedunt, » inquit, « albat ad exsequias, pullati ad nuptias: » ostendens eos in tantum moribus et actu confusos, ut apparatus funereum nuptiali, nuptialem funereo, perverso ordine permutarent. Nam qui morem communem temporis illius servabant, non albat ad exsequias, pullati ad nuptias; sed albat ad nuptias, pullati ad exsequias procedebant: ut albat nuptiali gaudio, pullati luctui fœre concordarent. Vidi nuper ipse in Hispaniis constitutus, et admiratus sum, antiquum hunc morem ab Hispanis adhuc omnibus observari. Mortua quippe uxore maritus, mortuo marito conjux, mortuis filiis patres, mortuis patribus filii, defunctis quibuslibet cognatis cognati, extinctis quolibet casu amicis amici, statim aræa deponunt, sericas vestes, peregrinarum pelliam tegmina abjiciunt, totumque penitus multicolorem ac pretiosum habitum abdicantes, nigris tantum vilibusque indumentis se contegunt. Sic crinibus propriis, sic jumentorum suorum caudis decurtatis, seque et ipsa atro prorsus colore denigrant. Talibus luctus dolorisve insiguibus subtractos charissimos

descent: et integri ad minus spatium anni in tali mœrore publica lege consummant.

25. Hac tanta auctoritate vel ratione tibi colorique tuo, niger monache, satisfacio; nec tamen ideo albi albedinem condemno. Laudaris tu, quia patrum tuorum sanctum non vis excedere morem: laudatur et ille, quia vestium insolito candore, sui magis ac magis animi in sancto proposito excitat etiam hoc modo fervorem. Distinguit se quodammodo ali colore, non a communi (quod nefas esset) charitate; sed a multarum hujus ordinis nota omnibus tepiditate. Cum sis igitur sub uno pastore Jesu Christo, cum habites in uno ovili Ecclesie, cum ex una vivas æternorum fide et spe, tam tu albe, quam tu niger monache, quid de variis velleribus, ut parum austerius loquar, stultissimæ oves causamini? Quid tam nulla, imo tam stulta de causa, contra vos ad invicem movemini? cur tam puerili occasione primam illam stolam charitatis scinditis? cur ipsa habitacula separatis? cur vos ipsos non jam ovino, sed lupico dente mordetis? cur detrahitis? cur laceratis? Videte, cavete ne hoc nomen innocentie, quo oves nuncupamini, non de ~~223~~ illis vos faciat quas positurus est summus Pastor a dextris, et de quibus ipse ait, *Oves meæ vocem meam audiunt et ego Dominus agnosco eas, et sequuntur me; et ego vitam æternam do eis, et non peribunt in æternum* (*Joan. x, 27, 28*): sed, quod absit! inter illas vos constituat, de quibus legitur et cantatur, *Sicut oves inferno positi sunt; mors depascet eos* (*Psal. XLVIII, 15*). Cernitis adhuc stultam esse causam, de colore disputare? damnabilem, fratrem pro colore odire? pessimam, fratri pro colore detrahere? Si tota hæc mutui causa erat discidii, si sola tanta materia divortii; si, inquam, schismatis monastici hæc sola et tota erat occasio: nonne hæc tam multis rationibus explosa, cordium vestrorum jam vetus scissura anietur? nonne læsa charitas curabitur? nonne ad pacis filios evangelica pax revertetur? Satisfacite igitur paci, filii pacis, et cum ea perpetuum fœdus inite: ne forte, si aliter fiat, proferatur quandoque etiam contra vos dirissima illa prophetæ sententia: *Non est pax, dicit Deus meus, impiis* (*Isai. XLVIII, 22*). Et jam, Deo gratias, æstimo me quorundam nostri Ordinis virorum antiquas odiorum causas et latebras penetrasse, nec jam ad querendum etiam sollicito cogitatu aliquid superesse. Quod si res ita se habet, neque tu, albe, nigrum, neque tu, niger monache, albam, si præscripta servare volueritis, infestabis: neque adversus fratrem pro diverso consuetudinum more, vel pro vario tam sæpe nominato colore, a statu altissimæ charitatis moveberis.

26. Sed quid dixi? quomodo mente excessi? ubi intellectus animi? unde acies obscurata videndi? Putabam me omnem scandalorum materiam invenisse, arbitrabar me omnes odiorum latebras detexisse. Suspicebar, ut dixi, solam diversitatem consuetudinum, solam varietatem colorum, qualitatem

aut quantitatem vestium, aut escarum, charitatem inter monachos vulnerasse, et tanti mali istam tantummodo causam existere. Cernebam festucam in oculo fratris: sed trabem permaximam, et quercum prævalidam in meo vel ipsius oculo videre non poteram. At nunc clarificato oculo, serenata die, et sole meridiano jam nil latere permittente, video, inquam, quod liceat mihi dicere pace omnium unde tamen certus sum, quod licebit mihi omnium pace honorum. Nam qui indignabitur, de se, ut ait Hieronymus, dictum fatebitur. Non refugit manum medentis pars sospes corporis: sed quæ se palantis digitis tremens subducit, pestem sine dubio intrinsecus latere ostendit. Quid est ergo quod exciderat?

27. Dic, die, inquam, tu, ut mei propositi prius hominem alloquar, dic, o niger monache, da gloriam Deo; et quod in imis cordis tui contra fratrem adhuc latet, denuda. Quis, inquis, pati potest novos homines veteribus anteferri; eorum studia nostrorum actibus præponi; nostros viliores, illos chariores videri? Quis æquo oculo aspicere potest mundum ex plurima sui parte a nostro veteri Ordine averti, ad ipsorum novam propositum converti? relinquere tritas a sæculis vias, concursus fieri ad ignotas hactenus semitas? Quis patiatur novos veteribus, juniores senioribus, albos nigris monachis anteferri? Hoc tu, inquam, niger, dicis. Sed tu, albe, quid proponis? Felices nos, inquis, quos longe probabilior institutio commendat, quos beatiores aliis monachis mundus prædicat, quorum opinio, aliorum existimationem; quorum dies, aliorum lucernam; quorum sol, aliorum sidus obscurat. Nos religionis perditæ restauratores, nos emortui Ordinis resuscitatores; nos languentium, tepentium, sordentium monachorum justissimi condemnatores: nos moribus, nos actibus, nos usibus, nos vestibus a cæteris divisi, et veterum teporem ostentui fecimus, et novum nostrorum fervorem præcellere approbamus. Ecce, ecce, vera illa occultior, sed longe aliis charitati infestior causa, quæ mentium vestrarum unitatem scindebat, quæ ipsas domos ab invicem secernebat, quæ ad verba detractoria vel maledica linguas vestras persæpe, juxta prophetam, ut gladium acuebat (*Psal. CXXXIX, 4*).

28. Sed refundatur lethalis gladius gladio verbi divini, et ne levi inanis gloriæ vento tantis sudoribus fruges collectæ dispergantur, si sapientes estis, satagite. Et, o infelix nimiumque defenda jactura! si longissimi ævi tui mundissimam continentiam, si invincibilem obedientiam, si jejunia infracta, si perpetuas vigiliis, si tam grave jugum disciplinæ, si tot palmas patientiæ; si, ut breviter multa concludam, tantos tanque innumeros, non jam terrenæ, sed cælestis vitæ labores, per tanta tempora ad stipendium æternitatis, a te per Dei gratiam congregatos unus nequam serpentis sibilus disperserit, et te solo flatu evacuens, inanem in conspectu summi Judicis draco veteranus effecerit: et

ubi est quod Salvator hoc morbo adhuc laborantibus discipulis ait, *Videbam Satanam quasi fulgur de caelo cadentem?* (Luc. x, 18). Ubi est quod, facta huic simili contentione inter eos quis eorum videretur esse major, alibi dicit: *Vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut junior; et qui praecessor est, sicut ministrator?* (Luc. xxii, 26.) Ubi latet absconditum ab oculis memoriae, quod excelsus ille et magnus, cujus, juxta Psalmum, *magnitudinis non est finis* (Psal. cxliv, 3); et qui, juxta Apostolum, *est super omnia Deus benedictus in saecula* (Rom. ix, 5), servis suis non se praeferebat vel conferens, sed submittens, sequitur et dicit: *Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat* (Luc. xxii, 27.) Corripitur apostolus, ne se praeferat apostolo: et non corripitur monachus, ne se praeferat monacho! Supponitur a Christo magistro minori discipulo major, inferiori superior: et super Cisterciensem ego Cluniacensis elevari conabor! Submittit se suis discipulis ipse Christus: et super fratrem, longe forsitan meliorem, tumentem superbia levabit cervicem christianus, et monachus? Deiecit se majestas, et jactat se infirmitas? Humiliat se celsitudo, extollitur putredo? Servit Deus, et imperare nititur limus? Et quomodo cecidisti, frater, de gradu Regulae tuae, quo te conscendisse gloriabaris, et ut monachus omnibus se inferiorem et viliorem non solum sua lingua pronuntiet, sed et intimo cordis credat affectu? » (Reg. S. Benedicti, cap. 7.) Et quid ultra laboro? Non est necesse religiosus, sapientibus, litteratis, acrius instare, nec, ut vulgo dicitur, Minervam docere, vel ligna ad silvam, vel aquam ad flumina sive mare deferre. Intelligit, agnoscit utriusque vestrum sapientia, sicut sine fide, sic et sine charitate impossibile Deo placere: nec aliquem, humilitate abjecta, posse eandem charitatem nisi quolibet retinere. Unde enim humilitas recedit, ibi necessario superbia succedit: ubi superbia succedit, ibi statim et invidia accedit: ubi invidia oritur, confestim charitas moritur. Nam neque eum cui invidet, invidus potest diligere, nec in non diligente charitas aliquo modo permanere.

29. Propter ista, unde abest charitas, abest humilitas: et unde abest humilitas, abest et charitas. Hoc docet clare et Apostolus, cum dicit: *Charitas non aemulatur, non agit perperam, non est ambitiosa*. Et quia nec etiam alienarum rerum cupida, subdit: *Non quaerit quae sua sunt* (I Cor. xiii, 4, 5). Inflationem ergo omnem, ambitionem omnem, cupiditatem omnem, avaritiam omnem excludit charitas: imo per charitatem, juxta sequentia Apostoli, expellitur tota simul iniquitas. Jam si hanc charitatem, quam legem Christi idem apostolus vocat (Galat. vi, 2), vis, frater Cluniacensis, frater Cisterciensis, integram conservare; si per ipsam maximos tibi thesauros in caelo recondere, si reconditos conservare; da totam quam potueris operam, et causas, non dico eam fugantes, non dico eam perimentes, sed vel parum eam laedentes, a te abige: si expulsa

redire voluerint, firmi pectoris redeuntibus ostium claude, et cohabitricem sempiternam totis sanctae animae tuae amplexibus retine. Sublevabit te charitas ipsa firmiter retenta ad regna caelorum, quae nimia ac dulci vi sua inclinavit usque ad terras Regem caelorum. Fidelis inde testis est Apostolus, dicens quod propter nimiam charitatem Filium suum miserit Deus in similitudinem carnis peccati, (Rom. viii, 3). Gaudebis perenniter coram Deo charitate, et gaudium tuum, sicut ipse promisit, nemo tollet a te (Joan. xvi, 22). » quando erit Deus omnia in omnibus, quando satiaberis a longinqua esurie tua, cum manifesta fuerit gloria ejus; quando, cum apparuerit, similis ei eris; et, per hanc charitatem ei sempiternae unitus, videbis eum sicuti est.

30. Jam tandem ad vos, mi charissime, cui praesens epistola mittitur, stilus recurrit: ut a quo sumpsit initium, in ipso suam fortassis importunam prolixitatem finiat. Causa mihi scribendi, ut superius professus sum, teste conscientia, sola vere charitas fuit: ut, quantum ad utrumque nostrum attinet, flatu colloquutionis eam recalescere, et in mutui affectus solitas vel majores flammam erumpere cogere. Restat ut vos, quem lacteam fortemque columnam, cui innititur monastici Ordinis aedificium, summa providentia praeparavit, et velut rutilum sidus exemplo verboque non solum monachis, sed et toti Latinae Ecclesiae nostro tempore insigniter lucem donavit: restat, inquam, ut totam, quam potueritis, huic divino operi detis operam, et unius nominis et Ordinis maximas congregationes nequaquam ultra dissidere patiamini. Studui ego semper ut sanctos illos congregationis vestrae monachos nostris fratribus commendarem, et ipsos illis perfectae unionis charitatis, si fieri posset, etiam inviscerarem. Hoc publice, hoc privatim, hoc in magnis nostrorum conventibus facere non neglexi; et ut rubiginem illam livoris et zeli contrarii, quae interiora viscerum latenter rodere solet, eraderem, modis quibus potui, laboravi.

31. Instate et vos, pro magna illa gratia a Deo vobis collata, agro communi: ut sicut nullus post vos nostris diebus plura utilia in illo plantasse probatur, ita laudabili studio et industria, omne satis utilibus contrarium avellatur. Expellite sablimi illo et ex Spiritu Dei flammante eloquio ab eorum cordibus, ut mitius loquar, puerilem illam aemulationem, a lingua susurrationem: et loco istorum, velint, nolint, fraternam ingerite dilectionem. Non segreget ultra greges vestros a nostris gregibus usum diversitas, colorum varietas: sed a summa unitate derivata, corrupta reparans, discissa redintegrans, divisa vivificans, universa uniat charitas. Sic plane, sic decet ut, quibus est unus Dominus, una fides, unum Baptisma, quos continet una Ecclesia, quos manet una perennis et beata vita; eis quoque, juxta Scripturam, sit cor unum et anima una (Act. iv, 32). Misi gemmeo amico salis gemmam, cujus corporalem usum vobis utilem olim audivi, et cujus spe-

cialem intellectum suprascriptis necessarium esse putavi. Nam quamlibet multos et pretiosos apparatus virtutum suarum aeterni Regis mensae si sine fraterni amoris sale intulerint, ut insulsi rejiciantur: si hoc sale eos condierint, epulae jam placentes cum offerentibus admittentur. Nam qui in lege sua nullum sacrificium sine sale suscipit, nullius munus virtutis sine tali condimento sibi placere ostendit, etc.

EPISTOLA CCXXX.

AD TRES EPISCOPOS OSTIENSEM, TUSCULANUM, PRÆNESTINUM (609).

Monet illos officii, ut a Christi grege in episcopatu Metensi lupos arceant.

Ad hoc vos Deus in sublimitate posuit, ut tanto majori Ecclesiae suae utilitati vivatis, quando in ea eminentiori auctoritate praestis. Alioquin deponet ille » Paterfamilias potentes de sede, qui pro accepta potestate inventi fuerint suis utilitatibus defuisse. Quanta sustineat sponsa Christi damna in episcopatu Metensi (610), etsi nos amplius horremus, quia viciniore sumus, tamen et vos arbitror non latere. En quantus lupus illud ovile Christi tum insidiis, tum manifestis assultibus quotidie molitur irrumpere, et disperdere oves Christi sanguine congregatas. Idque non ab heri et nudius tertius, sed ex quo adhuc fuerat lupicellus, non cessat illum dominicum gregem quibus potest viribus infestare, et vastare rapinis, incendiis, homicidiis. Ego itaque, quod in me est, demonstro lupum, instigo canes: jam quid intersit vestra, vos videritis; meum non est docere doctores.

EPISTOLA CCXXXI.

AD EOSDEM PRO ABBATE LATINIACENSIS (611).

Innocentiam abbatis assertit ac tuetur, et capita accusationum in eum producta diluit. Denique zelum disciplinae religiosae in ipsis requirit.

1. Vobis audeo loqui quidquid in buccam venerit. Nam etsi oportuerit sustineri modicum quid insipientiae meae, geret mihi procul dubio morem benevolentia vestra, quae sapientibus et insipientibus debitor est. Et hoc dico, non quia cogitem

(609) Nomina habet titulus epistolae 219 Albericum, Stephanum, et Igarum. In paucis manuscriptis haec epistola reperitur, ut in Compendiensi.

(610) Vide epistolam 178.

(611) Latiniacum, diocesis Parisiensis ad Matronam, ubi monasterium a sancto Furseo abbate, juvante Erchinoaldo, conditum, instauratumque ab Heriberto II Campaniae comite, qua de re diploma Roberti regis exstat in libro sexto. De re diplomatica, n. 151. Ecclesia Latiniacensis celebris et famosa, olim sanctitate et religione florens dicitur in litteris capituli generalis nostrorum monachorum, de quibus mox agemus.

(612) In chartario Sancti Martini de Campis invenimus Gaufridum abbatem Latiniacensem anno 1122, Arnulfi abbatis, qui anno 1106 obiit, successorem. Anno 1224, ut in Romano codice Vallicellanae bibliothecae legimus, Radulfus abbas Latiniaci factus est: de quo Hermannus monachus Laudunensis in libro tertio De miraculis B. Mariae, cap. 18, ubi « comes Campaniae Theobaldus, consilio

praecipitare verbum quod ad rem non pertinet, aut levitate uti intendam, aut nugari delectet, praesertim apud vos, qui videmini columnae Ecclesiae: sed ex abundantia cordis os loquitur, et veritas, dolore urgente intrinseco, taciturnitatis impatiens prorumpit in medium. Mei enim, dico vobis, pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quod execranda, ut videtur, conversione tam frequenter sapientiam vincit malitia. Adduntur ubique cornua impiis, et exarmatur justitiae zelus: et non est qui facere bonum, non dico velit, sed possit. Superbi inique agunt usquequaque, et nemo audet mitire contra. Et utinam vel innocentia tuta esset, et justitia ipsa suimet sufficeret defensionem. Quid peccavit abbas Latiniacensis? (612) An quod bonus monachus, et melior abbas? quod bonae opinionis, et melioris est vitae? An quia monasterium, cui praest, et decoravit religione, et bonis temporalibus ampliavit, et honorum fratrum numero cumulavit? En sanguis iste de manu ejus exquiritur. Si crimen est acceptum esse Deo et hominibus; tollatur, et crucifigatur. Negari enim non potest hoc illum esse, caelo et terra testibus. Si crimen est esse hospitalem, benignum, sobrium, castum, humilem; decedat merito ab inimicis suis inanis. Revera namque et in his excusari non potest, convincentibus se propriae vitae sanctitate, et famae gloria.

2. At imponitur ei, noluisse suscipere nuntium domini mei. Prorsus gravis offensa, si ita est. Non negat abbas, hominem qui mitebatur in Angliam, cum esset honorifice susceptus hospitio, quaerere loqui cum eo; sed paranti exire intervenit Humbertus praepositus, dicens se potius exiturum, et homini vice ipsius satisfacturum. Si quo minus quod oportuit, actum fuit cum viro; cujus culpa fuerit, vobis relinquimus judicandum. Accusatur item quod litteras domini Papae praedicti Humberto violenter abstulerit, et diruperit. Sed exstant litterae integrae et bullatae: nec vi eas, sicut mentitur, amisit, sed sponte dimisit, consilio » utique comitis Theobaldi (613), et nostro. Dicitur quoque quod quosdam monachos in captionem posuerit. Atque id quidem

domni Norberti, quemdam caenobii Santi-Nicolai in silva Vosago » (forte Voago, rectius Vedogio, diocesis Laudunensis) « monachum nomine Radulfum, Latiniacensi ditissimo monasterio praefecisse abbatem: » cui haec convenire non dubitamus, Obiit anno 1148, ex codice Vallicellano, eique Godofridus successit, Galfridus dictus in Chartario Sancti-Martini de Campis, mortuus anno 1162. Contra hunc duas habes litteras capituli generalis nigrorum monachorum: unas ad Adriarum III, alteras ad Alexandrum eundem III, in hujusce tomi Appendice relatas.

(613) Theobaldus Magnus, Campaniae comes, Latiniaci advocatus, ibidem sepultus, ad cujus tumulum Henricus comes ejus filius lampadem instituit, ex libro sexto De re diplomatica, n. 206. Henricus ibi versabatur aliquando, ut patet ex Sugerii epistola 120. De Theobaldo in notis ad epistolam 37, et apud Balduinum de Avesniis, in Episcopatibus tomo vii pag. 584, ubi Latiniaci jacere dicitur.